

Morenth Péter

A Milleniumi Fejlesztési Célok helyzete féltávon túl

Nemzetközi jelentések és sajtóvisszhangok alapján

A VILÁGON

több mint egymilliárd ember reménytelen szegénységben él. Ez azt jelenti, hogy naponta nem egészen egy amerikai dollárnak megfelelő összegből kell megoldaniuk létfenntartásukat. Évente több mint 10 millió gyermek hal meg éhezés, szegénység, és betegségek következtében, még az ötödik születésnapja előtt. Emellett, több mint félmilliárd ember él tiszta ivóvíz nélkül, miközben az évente fegyverkezésre költött pénz töredékéért megoldhatóak lennének ezek a problémák. Mindez annak is az eredménye, hogy a fejlett országok jóval kevesebb támogatást nyújtanak a szegénység elleni küzdelemre, mint ahogyan 2000-ben, az ENSZ millenniumi közgyűlésén elfogadták. Az ENSZ tagállamok akkor nyolc célkitűzést fogadtak el, és vállalták, hogy 2015-ig radikálisan javítanak a legszegényebbek helyzetén. Félidőn túl már látszik, hogy a célok teljesítésére kevés az esély.

Az új évezred hajnalán, lelkiismeret-furdalástól, felelősségtudattól vagy egyszerűen az ismert és már előre jelzett migráció özö-

nétől tartva az ENSZ tagállamai úgy döntöttek, hogy 2015-re radikálisan csökkentik a szegénységet a világban, és megteremtik az alapvető feltételeket a fenntartható fejlődéshez a legnagyobb szegénységben élő országokban. A célkitűzéseket és teendőket nyolc pontban foglalták össze, amelyek azóta Millenniumi Fejlesztési Célok néven váltak ismertté. Célul tűzték ki, hogy meghatározzák, milyen mértékben kell visszaszorítani a szegénységet, a járványokat, a gyermekhalálozási arányt, és miként lehet növelni az iskolázottsági rátát és az egészségügyi ellátást. A félidőben, azaz 2008-ban kiadott ENSZ-elemzésből úgy tűnik, kicsi az esély a célkitűzések elérésére. Most már látszik, hogy a vállalatokat nem tudják teljesíteni 2015-ig, még akkor sem, ha őszinte akarat mutatkozik erre.

2000 szeptemberében 189 tagállam képviselői írták alá azt a nyilatkozatot, amely megerősítette a nemzetközi közösség kollektív felelősségvállalását és elhatározását, hogy elősegítse a világban az emberi méltóság, egyenjogúság és esélyegyenlőség érvényre jutását, a béke és biztonság stabilitását, a ré-

Fotó: Tarrósy István

giók közötti fejlettségbeli különbségek és szegénység csökkentését, a környezet fokozott védelmét, valamint az emberi jogok tiszteletben tartását.

A nyilatkozat a világ országainak és vezetőiknek azt a felismerését tükrözi, hogy a 20. század jelentős adóssággal adja át a helyét a harmadik évezrednek. Százmilliók élnek kilátástalan szegénységben, nem ritkán antidemokratikus, elnyomó rezsimeknek kiszolgál-

tatva, megfosztva a tanulás lehetőségétől, egészséges ivóvíz híján fokozottan kitéve a fertőző betegségeknek, elszenvadva a környezeti katasztrófák pusztító hatását és gyakran rákényszerülve, hogy részt vegyenek a föld természeti kincsait kifosztó rablógazdálkodásban. A nyilatkozat aláírói megerősítették az ENSZ alapokmányában lefektetett alapértékeket, és bizonyos konkrét lépések jóváhagyásával a globális szegénység leküzdése, és

egy mindenki számára elérhető világ megteremtése mellett kötelezték el magukat.

Ezeket az általános célokat 2001-ben, az ENSZ soros közgyűlésén konkretizálták, a ma ismert formájukban. A közgyűlés által elfogadott dokumentumban (Roadmap Towards the Implementation of the UN Millennium Declaration) az átfogó, 2015-ig megvalósítandó célhoz 18 részcélt, valamint 48 indikátort (mérőszámot) rendeltek hozzá, annak érdekében, hogy a fejlődés számszerűsíthető és értékelhetővé váljon. Az alapcélok mennyiségileg meghatározott és időhöz kötött előrelépést irányoznak elő a rendkívüli szegénység és éhezés visszaszorítása, a minden ember számára elérhető általános iskolai oktatás, a nemek egyenjogúsága és a nők jogainak kiterjesztése, a gyermekhalandóság csökkentése, az anyák egészségfejlesztése, a HIV/AIDS, malária és más betegségek elleni küzdelem, környezetünk fenntarthatóságának szavatolása és a fejlődést biztosító globális partnerség kifejllesztése érdekében.

A Millenniumi Fejlesztési Célok

- cél: A szélsőséges szegénység és éhínség felszámolása,
2. cél: A mindenkire kiterjedő alapfokú oktatás biztosítása,
  3. cél: A nemek közti egyenlőség és a nők felemelkedésének előmozdítása,
  4. cél: A gyermekhalandóság csökkentése,
  5. cél: Az anyai egészségügy javítása,
  6. cél: A HIV/AIDS, a malária és más betegségek elleni küzdelem,
  7. cél: A környezeti fenntarthatóság biztosítása,
  8. cél: Globális partnerség kialakítása a fejlesztés érdekében.

A célok nem jelentettek radikális újításokat, mivel többségük a '90-es évek elejétől az ENSZ égisze alatt rendszeresen megrendezett nemzetközi konferenciák, főként a Rio-i föld csúcson meghatározott, fejlesztéssel összefüggő humanitárius célokra épít. A millenniumi célok jelentősége abban rejlik, hogy ellentétben a korábbi célokkal és fejlesztési programokkal átfogó megoldást keresnek a globális problémákra. Még a kritikusok is elismerik, hogy először van a döntéshozók kezében egy, a többség által többé-kevésbé elfogadott célrendszer, amely – és ez egyik legnagyobb vonzereje – a mérhetőség lehetőségét is kínálja. Egyfajta konszenzust jelent, amellyel egyetérthetünk vagy vitatkozhatunk, de meg nem kerülhetjük őket.

Áttekintve a feladatokat, felmerül a kérdés, hogy miként dőlt el, a nemzetközi közösség mely célokat tartotta fontosnak a fejlődő államok számára. A válasz természetesen az lenne, hogy az ENSZ Közgyűlése, a tagországok képviselői demokratikus módon megtárgyalták és megszavazták azokat. A célok kijelölésének technikai részét azonban az ENSZ titkársága végezte el, együttműködésben az IMF, a Világbank és az OECD szakértőivel. Anélkül azonban, hogy a fejlődő országok valójában aktívan beleszólhattak volna a kialakításukba. Ez az egyik legfontosabb kritika, amelyet a célokkal kapcsolatban már a tárgyalások kezdetekor megfogalmaztak.

A millenniumi célok országokra vonatkozó cselekvési terveit tehát *elméletben* az egyes államok – mind a donor, mind a fogadó országok –, és a nemzetközi politikai és gazdasági szervezetek egymással együttműködve, egymást egyenlő partnerként kezelve határozzák meg. A tervek konkrét megvalósításában ugyanezek a szervezetek vettek és vesznek részt,

most már jobb együttműködésben a privát, civil szektorral, és a helyi közösségekkel. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy sem a fejlett, sem a fejlődő országok, sem pedig a nemzetközi szervezetek nem egyeztetik össze terveiket és programjaikat a millenniumi célokkal. A fejlődő országok csakis az egyes nemzetközi szervezetek jóváhagyásával dolgozhatják ki ide vonatkozó terveiket, amennyiben igényt formálnak a támogatásokra. Ez azért jelent problémát, mert ezek az említett szervezetek az általuk nyújtott adományok és hitelek feltételeként olyan intézkedéseket – teljes piacnyitást, liberalizációt, privatizációt, a szociális szolgáltatások leépítése – követelnek meg, amelyekkel a fejlődő országok legtöbb esetben nem értenek egyet, és amelyek ma már bizonyítottan aláássák akár a millenniumi célok, akár az egyéb fejlesztési programok által elérni kívánt eredményeket.

A tervek és programok pénzügyi hátterének megteremtése jelenleg az egyik legfontosabb, és a legtöbb vitát kiváltó kérdés. Többek között az egyes országok (bilaterális) és a nemzetközi szervezetek által nyújtott (multilaterális) fejlesztési támogatások és hitelek, az államok adósságainak elengedése, a kereskedelem és a magánbefektetések által megteremtett lehetőségek, költséghatékonyabb segélyfelhasználási mechanizmusok, esetleg innovatív források járulhatnak hozzá a célok eléréséhez. A 8. cél foglalkozik ezzel a problémával, mely elsősorban a fejlett országok „kötelezettségeit” tartalmazza, pontos határidők és célok megjelölése nélkül. A legtöbbet tárgyalt témák a segélyek nagyságát, a visszafizethetetlen adósságokat, és a nemzetközi kereskedelem jelenleg egyenlőtlen rendszerének átalakítását érintik.

A segélyek tekintetében a fejlődő országok és a fejlesztésben részt

vállaló civil szervezetek követelése – egyben az ENSZ ajánlása – az összegek radikális növelése. A donor államok erre kötelezettséget is vállaltak Monterreyben 2002-ben, ígéretet téve, hogy bruttó nemzeti jövedelmük (GNI) 0,7%-át ún. Hivatalos Fejlesztési Támogatás (Official Development Assistance – ODA) keretében a fejlődő országok rendelkezésére bocsátják. Így ez a hozzájárulás a 2004-es 78 milliárd USD-ról 2015-re becslések szerint akár 130 milliárdra nőhet. Elgondolkodtató azonban az ígéretetek szempontjából, hogy a 0,7%-os határ elérését az ENSZ Közgyűlésén már 1970-ben felvállalták a fejlett tagállamok. Ugyan voltak olyan időszakok, amikor a folyósított segélyek a GNI arányában magasabbak voltak (a 60-as években például a mai arány kétszerese), a fejlett államok ma igen messze állnak a fenti vállalás teljesítésétől. A 2005-ben folyósított segélyek még mindig csak átlagosan a GNI kb. 0,25%-át teszik ki.

A segélyek kapcsán további probléma a hatékonyság és a minőség. A korábbi évtizedek tapasztalatai bizonyították, hogy a nem megfelelő segélyezés sokszor károsabb tud lenni, mint a segítségnyújtás hiánya. Egyes becslések szerint a Hivatalos Fejlesztési Támogatás nettó értéke valójában csak 39 százaléka a statisztikákban feltüntetett összegeknek, a többi mind úgynevezett „fantom” segély. Következik ez abból, hogy a donorok a Hivatalos Fejlesztési Támogatásba rendszeresen beleszámolják az elengedett adósságok összegét a nemzetközi ajánlások ellenére. Csökkentik a támogatások nettó értékét az ún. „kötött segélyek” is, melyek esetében a kedvezményezett államok a segélyt nyújtó ország termékeit kötelesek megvásárolni, legtöbbször a helyi áraknál jóval drágábban. Emellett problémát okoz, hogy a donorok

nem koordinálják egymással fejlesztési tevékenységüket, így rengeteg a duplikáció, vagy éppen az elhanyagolt terület. A segélyek folyósítása rengeteg felesleges pluszköltséggel jár, és az összegek átutalása jellemzően kiszámíthatatlan. Nincs megoldva a rendszeres monitoring és értékelés, és nincsenek megfelelő mechanizmusok sem a donor országok, sem a befogadó államok elszámoltathatóságára, ami sok esetben a segélyösszegek „eltűnéséhez” vezet.

2005. szeptemberében került sor a millenniumi program első kiértékelésére. Bár egyes területeken történt előrehaladás, a számok nem azt mutatják, hogy a világ jó úton halad a célok elérése felé. Óriási különbségek mutatkoztak az egyes régiók és az egyes országok esetében a különböző célok mutatói között. Az indikátorok szerint a legnagyobb előrehaladást Ázsia érte el, ott is leginkább India és Kína fejlődése javítja a képet. Ez egyébként nagymértékben saját gazdaságpolitikájának köszönhetően, mintsem a beáramló segélyeknek. De még ebben a térségben sem várható, hogy a célok mindegyike maradéktalanul teljesül. A legriasztóbb helyzetet mind a mai napig a Szaharától délre eső afrikai országokban tapasztalunk. Bár bizonyos célok esetében pozitívak az eredmények, a legtöbb mutató tekintetében vagy nagyon lassú – a célok eléréséhez semmiképpen sem elegendő – előrelépés a jellemző, vagy éppen stagnálás, de számos tekintetben a helyzet rosszabbra fordult.

A számszaki adatok azonban sokszor félrevezetőek. Az éhezők aránya százalékos arányban a föld teljes lakosságához viszonyítva csökkent, ugyanakkor az éhezők száma abszolút értelemben nőtt a világ össznépszerűségének növekedésével. Az általános iskolai oktatás kiterjesztését nagy valószínűséggel teljesíti majdnem minden régió,

ugyanakkor a nők beiskolázása sokkal lassabban halad a vártnál, habár ennek határidejét már 2005-re kitűzték. A legrosszabb a helyzet az egészségügygel kapcsolatos célok esetében, a megemlíthető szerény eredmények mellett is.

Ennek fényében nem csoda, ha az ENSZ a 8. fejlesztési cél részeként, egyebek mellett a segélyek mennyiségének nagyarányú növelését, a donor országok vállalásai esetében konkrét ütemtervek kidolgozását, és a nemzetközi rendszer, azon belül pedig az ENSZ intézményi reformját szorgalmazta 2005-ös közgyűlésén. A fejlett államok ismét csak megerősítették korábbi vállalásaikat, de nem születtek olyan döntések, melyek a fejlett országok elszámoltathatóságát tennék lehetővé, és az intézményi reform felvetése sem hozott áttörést. Ez a fejlődő országokon és a nemzetközi civil szervezeteken kívül magának az ENSZ akkori főtitkárának, Kofi Annannak is óriási csalódást okozott. Annan mégis optimistán fogalmazott, miszerint a „pohár még így is legalább félig tele van”. Mások azonban az eredmények és a nemzetközi közösség leginkább csak retorikai szinten előkerülő elkötelezettsége láttán azt a poharat inkább félig üresnek látják.

Kérdés, hogy miként teljesíthetőek a célok? Az ENSZ által felkért szakértői csapat vezetője, Jeffrey Sachs szerint mindez csak pénz, és természetesen az azt biztosító politikai akarat kérdése, hiszen abban a fejlesztési célokat kritikával illető civil szervezetek is egyetértenek, hogy a szükséges források rendelkezésre állnak. Összehasonlításképpen, 1998-ban 50 milliárd dollár körül volt az ODA összege, míg a világ államai 780 milliárd dollárt költöttek fegyverkezésre, és csak az európai polgárok 50 milliárdot cigarettára. Sachs számításai szerint a célok

eléréséhez a 0,7%-os hozzájárulás elegendő forrást biztosít.

Nem mindenki látja azonban rózsásnak a helyzetet. Egyes kritikák pontosan azt a politikai akaratot hiányolják, ami már 35 éve nem teszi lehetővé ugyanazon vállalások teljesítését. Felmerül a kérdés, hogy miért éppen most változna ez meg. A csak részben eredményes, de inkább eredménytelen ENSZ Közgyűlések, a G8-ak találkozó, a WTO tárgyalások inkább a kételyeket erősítik meg, mintsem az optimista várakozásokat. Ez nem csak a támogatások mértékére vonatkozik, hanem a – kutatók szerint – sokkal lényegesebb nemzetközi gazdasági, pénzügyi és kereskedelemi rendszer egyenlőtlen viszonyainak reformjára is. Ez utóbbit a célok maguk – bár tartalmazzák az erre vonatkozó utasításokat – nem hangsúlyozzák, sőt sokak szerint voltaképpen el is terelik róluk a figyelmet.

Mások a célok túlzott ambícióit kifogásolják és nem látják biztosítottak jelen pillanatban azon feltételeket, hogy a fejlődő országok a hirtelen megemelt és országaikra „rázúduló” fejlesztési támogatásokat képesek lesznek-e hatékonyan felhasználni. A jelenlegi összegek esetében is problémát jelent a túlzott bürokrácia, hiszen egyes országoknak több mint 40 különböző donor elvárásaihoz kell igazodnia, amely már ma is megbénítja az érintett kormányzatok munkáját. Emellett bizonyos országoknak olyan ütemű fejlesztést kellene felmutatnia a célok teljesítése érdekében mindössze tíz év alatt, amelyre eddig még nem volt példa a történelem során. Bizonyos számítások szerint a szubszaharai országok, a haladás jelenleg jellemző üteme mellett 2015 helyett 2165-re fogják elérni a kitűzött célokat. Amennyiben a kritikai felvetések igaznak bizonyulnak, és a célok valóban nem teljesülnek,

tulajdonképpen kár volt ennyire sokat ígérni, talán a kevesebb több lett volna. A meghiúsulásból következő kiábrándultság sem az ENSZ-nek magának, sem pedig a fejlesztési tevékenységnek nem válik a javára.

Egyes elemzők alapjaiban kérdőjelezik a dokumentum értelmét, mivel nem értenek egyet a számszerűsített változók és változások szemléletével, mely nem veszi figyelembe az országok egyedi sajátosságait, valamint arctalan tömegként kezeli a lakosságot. Számukra eleve elhibázottnak tűnnek a teljesíthetetlen célok, hiszen rövid távú, globális stratégiát alkotnak a jelenben és a jövőben is állandóan változó lokális problémák kezelésére.

A felvetett kérdésekből látszik, hogy nem könnyű választ adni arra a kérdésre, hogy a millenniumi fejlesztési célok a legmegfelelőbb megoldást jelentik-e a világ problémáira. Eredményeit és esetleges pozitív vagy káros hatásait nehéz jelen pillanatban megítélni. A voluntarista szemlélet sem segít a célok elérését, indikátorok és általában a fejlesztési tevékenység felülértékelése folyamatos és rugalmas. A végrehajtáshoz a fejlesztési eredményeket évtizedek óta „aláásó” nemzetközi intézmények és a fejlődő országok igényeit messzemenően figyelembe kell venni. A döntések meghozatala a partnerség elve alapján, és a meghozott döntések végrehajtásának ellenőrzése a globalizáció korában mindannyiunk felelőssége. Ha mindezek a feltételek teljesülnek, talán már senki nem fogja szükségét érezni hasonló célok kijelölésének a jövőben.

„Többet, jobban” – jelentette ki az EU 2005-ben, hogy növelje a fejlesztési segélyek és kereskedelmi támogatások mértékét, ezzel javítsa a támogatás hatékonyságát annak érdekében, hogy teljesüljenek a millenniumi ENSZ-célkitű-

zések. A világon az Európai Unió biztosítja a legtöbb fejlesztési segélyt a rászoruló országok számára. Az EU megbízható adományozó, csak 2006 folyamán mintegy 48 milliárd euróval segítette a fejlődő országokat. Ez az összeg – mely a világszerte nyújtott segélyek 57%-át tette ki – uniós polgárokra lebontva évente közel 100 eurós fejlesztési hozzájárulást jelentett. Összehasonlításképpen, az Amerikai Egyesült Államok állampolgáronként 53, Japán pedig 69 euró értékű támogatást biztosított. Az EU 2006-ban bruttó nemzeti jövedelmének 0,42%-át fordította segélyezésre. Ezzel jó úton halad afelé, hogy a millenniumi fejlesztési céloknak megfelelően 2015-re teljesítse az előirányzott értéket.

Mindennek ellenére továbbra is jelentős különbségek tapasztalhatók az egyes tagállamok által biztosított fejlesztési segélyek összegét illetően. 2006-ban a legbőkezűbb adományozónak a svédnek bizonyultak, hiszen a bruttó nemzeti jövedelmük több mint 1%-át fordították fejlesztési segélyekre. Őket a dánok, a hollandok és a luxemburgiak követték a sorban; az általuk nyújtott fejlesztési támogatás meghaladta a 0,8%-ot. Az uniós tizenkét új tagállama a csatlakozás óta eltelt időben ugyan megkettőszerezte fejlesztési hozzájárulását, azonban még így is alatta marad a kívánatos értéknek. 2008-ban mindegyik tagországnak nemzeti ütemtervben kellett rögzítenie, hogyan kívánja a jövőben fokozatosan növelni segélyezésre fordított kiadásait.

A tervek szerint az EU 2010-től évente 2 milliárd euró értékű fejlesztési támogatást fordít majd arra, hogy fellendítse a fejlődő országok gazdasági növekedését és csökkentse az ott élők sújtó szegénységét. A ráfordítások növekedése azonban önmagában nem hoz megoldást. Fontos célkitűzést jelent a segélyezés hatékonyságának

és sebességének javítása, a bürokratikus akadályok felszámolása, valamint az adományozó tevékenységek eredményesebb összehangolása. Louis Michel, korábbi közösségi fejlesztési biztos kijelentette: „Elengedhetetlen, hogy a támogatás ne újabb teherként, hanem valódi segítséget jelentsen”. A Bizottság által javasolt új magatartási kódex az uniós adományozók közötti munkamegosztást hivatott javítani.

ENSZ: vegyesek eredmények

A 2015-ös céldátum felé közeledve tisztán látszanak az elért eredmények a Millenniumi Fejlesztési Célok végrehajtása terén, azonban összességében véve a siker még messze nem garantált – állítja az előrehaladásról 2007-ben készített ENSZ-tanulmány.

„A jelentés megállapításai azt sugallják, hogy történtek előrelépések, és a világ legtöbb részén a célok elérése még mindig lehetséges” – jelentette ki Ban Ki Mun ENSZ-főtitkár a Millenniumi Fejlesztési Célok Jelentés 2007 tanulmányához írt előszavában. „Azonban arra is rámutatnak, még mennyi minden maradt, amit meg kell tennünk ennek érdekében”. A főtitkár alapvetően a kötelezettségvállalásaik tiszteletben tartására szólította fel a politikai vezetőket.

A jelentés szerint látható előrelépés történt a rendkívüli szegénységben élők számának 2015-ig való felére csökkentésében, kimutatva, hogy a világban napi egy dollárnak megfelelő összegből élő emberek száma 32 százalékról (1,25 milliárd ember 1990-ben) 19 százalékra esett vissza (980 millió ember 2004-ben). Amennyiben ez a trend folytatódik, a tanulmány becslései szerint „az MFC szegénységre vonatkozó célja elérhetővé válik a világ egésze és a legtöbb régió számára”

Számos afrikai ország mindenestre demonstrálta, hogy a millenniumi célok gyors és széleskörű teljesítése akkor lehetséges, ha az erős kormányzati akarat, a megfelelő politikák és a közberuházásokra irányuló gyakorlati stratégiák a nemzetközi közösség adekvát anyagi és technikai segítségnyújtásával találkoznak. Ázsiában is pozitív fejlemények tapasztalhatók, ahol a dinamikus gazdasági fejlődésnek köszönhetően a régió jó úton halad a MFC szegénységrevonatkozó céljának elérésében.

A jelentés a fejlődés más jeleit is kiemeli, így a fejlődő országokban már több gyerek jár iskolába. A gyerekek általános iskolákba való beíratásának aránya az 1991-es 80 százalékos szintről 2005-re 88 százalékra nőtt. A nők egyenjogúságért vívott harc a politikában és a kormányzásban való nagyobb szerepvállalásuk eredményeként teret nyert, de a fejlődési folyamat összességében lassúnak mondható. A gyermekhalandóság világszerte csökkent, nagyrészt a hatékony beavatkozásoknak köszönhetően. A malária megfékezése szempontjából kulcsfontosságú beavatkozásokat sikerült kiterjeszteni. A

ragályos tuberkulózis várhatóan visszaszorul, habár az előrehaladás üteme nem olyan gyors, hogy elérje azt a kitűzött célt, hogy 2015-re a betegség előfordulása és a halálozási rátái felére csökkenjenek.

Más szemszögből nézve a jelentésben szereplő statisztikákat, sokkal kedvezőtlenebb képet mutatnak. A legtöbb eredményt a rendkívüli szegénység visszaszorításában Ázsia déli, délkeleti és keleti felében sikerült elérni. Ezzel szemben ugyan ezen időszak alatt a nyugat-ázsiai szegénységi mutatók megduplázódtak és az eddig elért fejlődés ellenére a szubszaharai afrikai régióban a szegénységi szakadék továbbra is a legmagasabb a világon.

A jelentés szerint más súlyos problémákat sem sikerült orvosolni. Évente több mint félmillió nő veszíti életét a terhesség és a szülés közben felmerülő, más körülmények között megelőzhető és kezelhető komplikációk következtében. Nem sikerült jelentős előrelépést elérni a súlyhiányos gyermekek arányának felére csökkentésében sem, és az AIDS-ben elhunytak száma a 2001-es 2,2 milliós szintről a 2008-as évben 2,9 millióra nőtt, miközben 15 milliós gyermek veszítette el egyik,

vagy mindkét szülőjét a világbelegség következtében.

A fejlődő világ lakosságának fele továbbra sem jut hozzá az alapvető közegészségügyi ellátáshoz, és az éghajlatváltozás potenciális katasztrófához vezető hatásai ma már egyre inkább tetten érhetők.

Az ENSZ-főtitkár által leírtak szerint az előrelépés hiányának egyik oka a gazdasági növekedés előnyeinek egyenlőtlen eloszlása. Ezen kívül egyes országokban a MFC eléréséért tett erőfeszítéseket aláássa a fegyveres konfliktusok és a HIV/AIDS okozta biztonság és stabilitás hiánya. Az ENSZ vezetője rámutatott arra is, hogy a fejlettebb államok nem teljesíteték azon kötelezettségvállalásukat, miszerint „a globális partnerség keretein belül gondoskodnak a fejlődés megfelelő finanszírozásáról és biztosítják a kölcsönös elszámoltathatóságot”.

Ahogy a főtitkár a jelentés előszavában fogalmaz: „Különösen a 2004 óta húzódozó hivatalos fejlesztési támogatás (Official Development Assistance) jelentős növelésének elmaradása miatt, még a jól kormányzott országokban is lehetetlenné vált a fejlesztési célok elérése”. A vezető ipari

államok 2005-ös gleneaglesi találkozásukon elkötelezték magukat az Afrikának juttatandó segélyek duplájára emelése mellett, ennek ellenére a hivatalos segélyek 2005 és 2006 között ténylegesen 5,1 százalékkal csökkentek. Csupán öt donor ország érte el, vagy haladta meg azt az ENSZ által meghatározott célt, hogy bruttó nemzeti jövedelmük 0,7 százalékát segélyekre különítse el.

Afrika tehát lemarad?

A MFC időarányos teljesüléséről 2007-ben készült jelentés jó néhány területen ugyan haladást állapított meg, ugyanakkor erőteljesebb lépéseket kér a tagállamoktól a szegénység visszaszorítására.

Több nemzetközi civil mozgalom a fejlett országokat, elsősorban a leggazdagabbakat tömörítő G8-csoportot hibáztatja 2007-es nyilatkozatában. A deklaráció szerint úgy stagnált vagy csökkent az általuk vállalt, fejlesztésre költött pénz aránya az elmúlt két évben, hogy ebbe már beleszámították több ország adósságának elengedését is, ami semmit nem változtat az éhező afrikai helyzetén, így Afrika továbbra is lemarad.

Ugyanakkor az ENSZ-jelentés kevésbé fogalmaz élesen. Nem szólítja fel, de emlékezteti a fejlett országokat kötelezettségvállalásukra, és külön kiemeli a G8 államait az Afrikának tett ígéreteit, melyek alapján lehetővé teszik, hogy az afrikai mezőgazdasági termények könnyebben piacra jussanak.

Statisztikai értelemben így könnyen lehet, hogy az ENSZ definícióinak megfelelően sikerül felére csökkenteni az extrém szegénységet, de a nyomorgó afrikai többsége ebből nem érzékel majd semmit. Így felmerül a kérdés: nem félrevezető-e azt hinni, hogy a millenniumi célkitűzések teljesítése automatikusan a szegénység felszámolását is jelenti?

„Bármennyire dicséretesek is a célok, az emberek azt hihetik, hogy ez egy mérnöki módszerekkel megoldható probléma. A cső egyik végén befolyik a pénz, a másikon meg lehet számolni az ázott kutak és a beiskolázott gyerekek számát” – idézte Lant Pritchett, a Harvard University közgazdászának és Michael Woolcock, a Világbank szociológusának állítását a *The Economist*. A lap szerint azonban például azon célkitűzések teljesítéséhez, hogy minden gyerek legalább általános iskolát végezzon, vagy jelentősen csökkenjen a gyermekági elhalálozások száma és a csecsemőhalandóság, a pénzen kívül szükség van több ezer olyan tanárra, ápolóra és szülészre, aki törődök, szorgalmasak és jó szakmai ítéletképességük van. Kétséges, hogy 2015-ig ez elérhető. A *The Economist* szerint az ENSZ célkitűzéseivel az a probléma, hogy hívei afféle „nyolcparancsolatként” tekintenek rájuk. Úgy vélik, ezek „olyanok, mint az emberi jogok, ünneplés kötelezettsége, amelyekben nem lehet kompromisszumot kötni. Szamba kell venni, mire van szüksége a fejlődő országoknak, mibe kerül a legolcsóbb megoldás, majd a gazdagok állják a cechet, a szegények kormányai meg elvégzik a munkát”.

A millenniumi célkitűzések hívei szerint viszont éppen ez az erősségük. Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata óta – amely ráadásul egy absztrakt célkitűzés – ez az első és egyetlen globális, mérhető, és számon kérhető rendszer. Nem egy-egy országról szól, hanem az erőfeszítések időarányos méréséről. Az időarányos mérésben azonban nem áll túl jól a világ.

Merre tovább?

Még az ENSZ millenniumi célkitűzéseivel szemben szkeptikusak

is eredményként ismerik el, hogy sikerült néhány, globálisan fontos ügyben megállapodni, és sok területen valóban történt előrelépés. Megoszlanak a vélemények azonban arról, hogy miként érhetőek el a célok. A szabad kereskedelem hívei szerint Kína, India és az ázsiai „kis tigrisek” példái mutatják, hogy a piacnál és saját erőfeszítéseiknél jobban semmi sem szorítja vissza a szegénységet.

A szegénység felszámolásáért küzdő szervezetek szerint azonban az afrikai országokban ennél alapvetőbbek a problémák. Ezért első lépésként arra szólítják fel a gazdag országok kormányait, hogy adjanak több pénzt vagy legalább annyit, amennyit megígértek, mert szerintük „totálisan megtört” a fejlesztések üteme. Úgy vélik, hogy a tartós és fenntartható fejlődést csak a nemzetközi kereskedelem igazságosabbá (méltányosabbá) tétele biztosíthatja.

Addig a kis lépések is hozhatnak nagy eredményeket, mint azt Mali példája is mutatja. Az ENSZ-listán a világ harmadik legszegényebb országaként szereplő nyugat-afrikai állam költségvetésének egyharmadával megegyező támogatást, azaz félmilliárd dollárt kap a következő öt évben, erőfeszítéseinek elismeréseként. Ezt az öntözés kiépítésére fordítják, ami egy sivatagi országban az egyik legjobb eszköz lehet a szegénység felszámolására. A már beindult programoknak köszönhetően sokan visszatértek a városokból, sőt a környező országokból a régen elhagyott földekre. A remények szerint terményeiket Európa és Amerika piacaira is eljuttathatják, az ehhez szükséges infrastruktúrát most kezdik kiépíteni. A szegénység ellen küzdő mali kormány-ügynökség vezetője optimista, hogy országában is sikerül felére csökkenteni a szegények arányát. Ha 2015-re nem is, de 2025-ig biztosan.

Millenniumi Fejlesztési Célok

2000-ben 189 ENSZ-tagállam kötelezte el magát amellelt, hogy 2015-ig

Véget vetnek a súlyos szegénységnek és éhínségnek

A napi egy dollárnál kevesebből élők arányát felére csökkentik

Az éhínségtől szenvedők arányát felére csökkentik

Megvalósítják a mindenkire kiterjedő alapfokú oktatást

Biztosítják, hogy minden fiú és lány befejezze az általános iskolát

Előmozdítják a nemek közti egyenlőséget és segítik a nők felemelkedését

Kiküszöbölik a nemek közötti beiskolázási különbségeket az alap- és középfokú oktatásban lehetőleg 2005-ig, valamennyi szinten pedig 2015-ig

Csökkentik a gyermekhalandóságot

Kétharmadával csökkentik az öt év alatti gyermekhalandóság arányát

Javítják az anyai egészségügyet
Háromnegyedével csökkentik a gyermekágyi halandóság arányát

Küzdenek a HIV/AIDS, a malária és más betegségek ellen

Megállítják és elkezdik visszafordítani a HIV/AIDS terjedését

Megállítják és elkezdik visszafordítani a malária és más súlyos betegségek terjedését

Biztosítják a környezeti fenntarthatóságot

A fenntartható fejlődés elveit beépítik a nemzeti politikákba és programokba; visszafordítják a környezeti erőforrások csökkenését

Felére csökkentik azoknak az arányát, akik tartósan nem jutnak egészséges ivóvízhez

2020-ra jelentősen javítják legalább 100 millió nyomornegyedben lakó életkörülményeit

A fejlesztés érdekében globális partnerséget építenek ki

Továbbfejlesztik a szabályozott,

kiszámítható és megkülönböztetés-mentes, nyílt kereskedelmi és pénzügyi rendszert. Ez magában foglalja a jó kormányzás, a fejlődés és a szegénység csökkentése irányában való elkötelezettséget úgy nemzeti, mind nemzetközi szinten

Foglalkoznak a legkevésbé fejlett országok sajátos szükségleteivel. Idetartozik ezen országok exportjára vonatkozó illeték- kvótamentesség; a súlyosan eladósodott szegény országok adóssága mérséklésének a fokozása; a hivatalos kétoldalú adósság elengedése; és bőségesebb hivatalos fejlesztési segítségnyújtás azoknak az országoknak, amelyek elkötelezték magukat a szegénység csökkentése mellett

Foglalkoznak a tengerparttal nem rendelkező és a kis szigetek fejlődő államainak sajátos szükségleteivel

Nemzeti és nemzetközi intézkedéseken keresztül átfogóan foglalkoznak a fejlődő országok adósságproblémáival, hogy az adósságot hosszú távon elviselhetővé tegyék

A fejlődő országokkal együttműködve tisztességes és termékeny munkát teremtenek a fiatalok számára

A gyógyszeripari vállalatokkal együttműködve elérhetővé teszik a megfizethető alapvető gyógyszereket a fejlődő országokban

A magánszektoral együttműködve hozzáférhetővé teszik az

új technológiák - különösen az információs és kommunikációs technológiák – előnyeit¹

Jegyzetek

¹ www.un.org/millenniumgoals

Felhasznált irodalom

A Millenniumi Fejlesztési Célokot átfogóan tartalmazó dokumentumot, az úgynevezett Millenniumi Nyilatkozatot, az ENSZ 189 tagállama hagyta jóvá a 2000 szeptemberi ENSZ közgyűlésen, www.afrikaplatform.hu
Félig teli vagy félig üres – a Millenniumi Fejlesztési Célok, <http://globalbalance.hu/node/73>

Jó úton a millenniumi fejlesztési célok teljesítése felé http://ec.europa.eu/news/external_relations/070410_1_hu.htm

Millenniumi Fejlesztési Célok http://www.menszt.hu/tudnivalok_az_egyesult_nemzetek_szervezeterol/millenniumi_fejlesztési_celok

Millenniumi Fejlesztési Célok helyzete, Az ENSZ szerint vegyessék a fejlesztési célok elérésére tett lépések eredményei <http://www.bkik.hu/euinfo/shownews.php?nid=344>

Szent-Iványi Balázs, Corvinus Egyetem, Világ gazdasági Tanszék: A nemzetközi fejlesztési együttműködési rezsim működése és hatékonysága, http://portal.uni-corvinus.hu/fileadmin/user_upload/hu/tanszekek/kozgazdasagtudomanyi/tsz-vilgazd/files/download/Fenntarthato_fejlodes_-_Segelyek2.pdf

The Millennium Development Goals Report, United Nations, New York, 2009, <http://www.un.org/millenniumgoals/>

LESOTHO

Az Afrika Tanulmányok interjúja Morenth Péterrel, a Lesothoi Királyság tisztelőbeli konzuljával

• *AT: Nemrégiben a Magyar Afrika Platform (MAP) társelnökévé választották. E pozíció milyen felelősséggel és feladatokkal jár? Hogyan látja a szervezet jövőjét, jövőbeni feladatait?*

M.P.: A megújuló elnökség új tagjaként mint társelnök örömmel dolgozom tovább a közös célokért a tagszervezetekkel, képviselőikkel, az újonnan alakuló munkacsoportokkal, vezetőikkel, és a MAP Tanácsadó Testület tagjaival, és nem utolsósorban France Mutombo barátommal.

A Magyar Afrika Platform keretében az évekkel ezelőtt megkezdett munkánk sikerének egyik záloga a folytonosság, a hosszú távú építkezés konzekvens végig vitele, és így a MAP érdekérvényesítő képességének kihasználása.

Meggyőződésem szerint a MAP készen áll arra, hogy segítsen a döntéshozóknak az afrikai kontinentet érintő kérdések kapcsán. Fontos számunkra, hogy Magyarország számára a legelőnyösebb döntéseket hozzák meg. Az elmúlt években a MAP jelentősége nőtt, meghatározó szereplőjévé vált az Afrikával foglalkozó hazai szervezeteknek. Véleményünkre odafigyelnek, és most az a cél, hogy a tanácsainkat is megfogadják.

Véleményem szerint új, aktívabb alapokra kell helyezni az eddig kialakult szakmai együttműködést a hosszú távú Afrika fejlesztési stratégia kidolgozásában mind hazai, mind EU-s szinten, és mielőbb látványos eredményeket kell elérni az Afrika iránt érdeklődő gazdasági és civil szféra informálása terén. A közvélemény formálása minden résztvevő elemi érdeke és feladata.

Mindezek érdekében kezdeményeztem találkozót a külügyi tárca és más minisztériumok, kormányza-

ti szervek, továbbá szakmai szervezetek vezetőivel, és bízom abban, hogy Európai Unió 2011-es magyar elnökség féléves prioritásaiban Afrika fontos és hangsúlyos szerepet fog kapni. A MAP örömmel kész részt venni a magyar kormány 2010 tavaszára elkészülő, a 2011-es elnökségi programjának szakmai kidolgozásában.

• *AT: Mindezek mellett Lesotho tisztelőbeli konzulja. Mit gondol a Lesothoi Királyság afrikai megítéléséről? Milyen pozíciói vannak a királyságnak a nemzetközi közösség tekintetében?*

M.P.: A királyság a nyugalom szigete, és lakóinak ez a természetes életformája. Így viszonyulnak az országra érkező külföldiekhez is, és így kezelik nemzetközi kapcsolataikat is.

Dél-Afrika azzal, hogy szó szerint körbeveszi az országot, bármikor a történelem folyamán „összeroppantathatta „volna a kis „égi királyságot”, de nem tette, mert tisztelettel fordult Lesotho és annak vezetői felé. A baszutok megbecsült közösség Dél-Afrikában, dolgos népcsoportnak tartják őket, mind a Lesothoban, mind a diaszpórában élőket.

Az ország békeességben kíván élni, és nyitottságát jelzi, hogy nincs olyan ország a világon, akivel nem lenne valamiféle kapcsolata, a nemzetközi közösség aktív tagja. Ne felejtjük el, hogy Lesotho szavazata, jelentősége és megítélése ugyanolyan értékű, mint bármely más országé.

• *AT: Mit hozhat a dél-afrikai labdarúgó világbajnokság Lesothonak, és tágabb kitekintésben a dél-afrikai régióknak?*

M.P.: Tudomásom szerint nagyon sokat. Dél-Afrika már jelezte, hogy a VB alatt az előselejtezők idején a bloemfonteini csoportban játszó országok közül többen is a lesothoi főváros, Maseru szállodáiban lesznek elszállásolva, hiszen ez nem több mint 40 km-re van a stadiontól.

Tudom, hogy számos baszuto már a VB előkészületiben részt vesz, és sokan fognak a világbajnokság idején Dél-Afrikában dolgozni, tevékenykedni. Sajnos, a lesothoi foci színvonala eddig még nem érte el, hogy egy ilyen világeseményen a nemzeti tizenegy is részt vehessen, de az ország ugyanúgy focilázban él már, ahogy Dél-Afrika is.

Dél-Afrika a kontinens legerősebb gazdasága és egyik legszínesebb társadalma. Hiszem, hogy ezzel az ország rengeteget nyerhet, de nem csupán anyagilag, hanem erkölcsileg és presztízs terén is. Igaz, vannak még nyitott kérdések a közbiztonság és az energiaellátás terén, de hiszem, hogy ezek addigra

A lesothoi parlament épülete előtt

megoldódnak. A VB főpróbája, a Konföderációs Kupa sikere is mutatja, hogy az ország készen áll a VB sikeres lebonyolítására.

A futball VB nem csak az ország, hanem az egész kontinens sikere, hiszen ezzel Afrika felkerült a nemzetközi sportesemények listájára, a kérdés, hogy mi lesz a következő nagy esemény, ami a kontinensen kerül majd megrendezésre.

• *AT: A magyar tiszteletbeli konzuli testület aellenőkeként és Afrika-szakértőként mit gondol a hazai politikában, gazdaságban tetten érhető, meglehetősen ismeretlen Afrika-képről és Afrikát érintő gondolkodásról? Memnyire veszi komolyan a politika Afrikát, és a gazdasági élet szereplői azt, hogy igenis van mit keresnünk és tennünk a kontinensen? Mit hozhat a jövő hazánk számára?*

M.P.: Magyarország európai integrációja nemzetközi kapcsolatairól terén is fordulópontot jelent. Az Európai Unió tagállamként Magyarország Afrika-politikája új kereteket kapott, és a Szaharától délre eső régió másfél évtized után visszakerült az ország politikai és gazdasági térképére. Hazánknak a közösségi játékszabályok tiszteletben tartása mellett nemzeti érdekei minél hatékonyabb érvényesítésére kell törekednie.

Álláspontom szerint a szubszaharai térség kitörési pont lehet a magyar gazdaságfejlesztési elképzelések számára, a régió új piaccá, befektetési területté válhat a magyar kis-és középvállalatoknak most, a gazdasági válság idején is. Bár a '80-as évek szintjéhez képest a kétoldalú kapcsolatok visszaestek, a kivitelünk és behozatalunk az elmúlt években folyamatosan növekszik.

Hiszem, hogy kiemelt figyelmet kell fordítanunk a nemzetközi kapcsolatrendszer újragondolására, hangsúlyosan a Szaharától délre eső régió tekinte-

tében. Magyarországnak az eddigiekénél fokozottabban kell részt vennie a közösségi fejlesztési politikában, hiszen afrikai gazdasági jelenlétünk minimális. Ezen a helyzeten javíthat például a 2009. november 26-án a Dél-afrikai Köztársasággal aláírt Gazdasági Együttműködési Megállapodás.

A külpiaci fejlesztés, a magyar export növelése mellett a szubszaharai együttműködés multilaterális politikai sikereket jelenthet a Magyar Köztársaság mindenkori kormánya számára, és számos olyan új gazdasági lehetőséggel kecsegtet, mely az ázsiai és európai piacon kivitelezhetetlennek tűnhet.

Magyarország uniós tagsága jelentős változást hozott az afrikai országokkal való kapcsolatainkban. A Cotonou-i Megállapodás részeseiként ugyanis tagjai lettünk egy állandó, strukturált érintkezési formának, amelyen keresztül alkalmunk nyílik egymás kölcsönös és jobb megismerésére. A magyarországi gazdasági, szakmai és civil szereplők számára is lehetővé válik egy realisabb és közvetlenebb afrikai kapcsolatrendszer kiépítése. Multilaterális kapcsolataink bővülése várhatóan jótékony hatással lesz a térségben a bilaterális kapcsolatokra is.

EU tagállamként ugyanakkor Magyarország sem szigetelődhet el a szubszaharai régió problémáitól, mivel a térségből áramló gazdasági és politikai menekültek számára hazánk tranzitországból célországga válik. Tagországgként egyúttal új értékrendet fogadtunk el, amely a saját nemzeti érdekeinken túl szolidaritási és emberi jogi megfontolásokat is figyelembe vesz. Donor kötelezettségeket is fel kell most már vállalnunk, elsősorban az Európai Fejlesztési Alap (EDF) forrásaihoz való hozzájárulás formájában. Hozzájárulásunk egy része csak akkor nyerhető vissza, ha a magyar gazdasági, szakmai és civil szervezetek is pályáznak a csatlakozás révén számunkra is megnyíló uniós ACP programokra.